

Marian Gorynia

m.gorynia@ue.poznan.pl

www.mariangorynia.pl

<https://www.facebook.com/marian.gorynia>

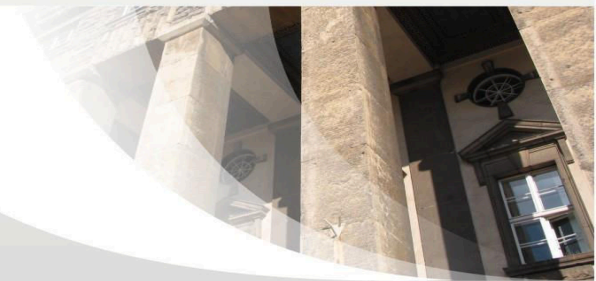
Dlaczego nauki ekonomiczne są fascynujące?

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

1 października 2019

UNIwersytet Ekonomiczny
w POZNANIU

Plan wystąpienia

- **Co to są nauki ekonomiczne?**
- **Z czego może wynikać fascynacja naukami ekonomicznymi?**
- **Co może powstrzymywać nas przed fascynacją naukami ekonomicznymi?**
- **X Kongres Ekonomistów Polskich**

Co to są nauki ekonomiczne?

Nauki ekonomiczne to część wiedzy naukowej, która skupia uwagę na zagadnieniach związanych z efektywnością

Wspólnym wątkiem, wyróżnikiem łączącym różnie nazywane i różnie klasyfikowane części składowe nauk ekonomicznych jest szeroko, wieloaspektowo pojmowane pojęcie efektywności

Nauki ekonomiczne są naukami zajmującymi się efektywnością czyli relacją nakładów i wyników we wszelkich odmianach aktywności człowieka

Kompromisowe rozumienie nauk ekonomicznych pojmowanych jako wypadkowa omówionych dalej podejść klasyfikacyjnych

Generalnie wyróżnia się dwie grupy klasyfikacji nauk ekonomicznych:

- **Klasyfikacje międzynarodowe**
- **Klasyfikacje polskie**

Co to są nauki ekonomiczne?

Klasyfikacje międzynarodowe

Klasyfikacja OECD

- sześć dziedzin: nauki przyrodnicze, nauki inżynieryjne i techniczne, nauki medyczne i nauki o zdrowiu, nauki rolnicze, **nauki społeczne** oraz nauki humanistyczne
- nauki ekonomiczne występują w ramach nauk społecznych, wśród których wyróżniono dwie dyscypliny im poświęcone
- pierwsza to **ekonomia i biznes**, na którą składają się subdyscypliny: ekonomia, ekonometria; stosunki przemysłowe oraz biznes i zarządzanie
- druga dyscyplina związana z naukami ekonomicznymi to **geografia społeczna i gospodarcza**, obejmująca następujące składowe: nauka o środowisku (aspekty społeczne); geografia kulturowa i gospodarcza; urbanistyka (planowanie i rozwój przestrzenny) oraz planowanie transportu i społeczne aspekty transportu

Co to są nauki ekonomiczne?

Klasyfikacje międzynarodowe

Klasyfikacja Journal of Economic Literature (JEL)

20 kategorii ogólnych, które dzielą się następnie na kategorie szczegółowe

Do kategorii ogólnych (general categories) zaliczono na przykład: General Economics and Teaching; History of Economic Thought, Methodology, and Heterodox Approaches; Mathematical and Quantitative Methods; Microeconomics; Macroeconomics and Monetary Economics; International Economics; Financial Economics; Public Economics.....

Co to są nauki ekonomiczne?

Klasyfikacje polskie

Klasyfikacje nauki według Polskiej Akademii Nauk (PAN) oraz Narodowego Centrum Nauki (NCN)

PAN – występują dwie klasyfikacje nauki, w zależności od tego, czy mamy na uwadze PAN jako korporację uczonych (komitety PAN), czy też jako jednostkę badawczą (instytuty badawcze PAN)

NCN – podział na 25 paneli dziedzinowych (dyscyplin lub grup dyscyplin), tematycznie pokrywających cały obszar badań naukowych, gdzie nauki ekonomiczne także znajdują swoje indywidualne odbicie

Nieformalne próby dalszego, bardziej szczegółowego opisu wykazu zainteresowań badawczych i przedmiotu badań w postaci subdyscyplin wyróżnianych w ramach poszczególnych dyscyplin nauk ekonomicznych (Fiedor, 2014, s. 2)

Co to są nauki ekonomiczne?

Do 30 września 2018 roku – dziedzina nauk ekonomicznych, cztery dyscypliny (osiem obszarów, w tym nauk społecznych; jedna z trzech dziedzin tego obszaru):

Ekonomia – ludzkie zachowanie jako związek między danymi celami a ograniczonymi środkami o alternatywnych zastosowaniach; chodzi o **efektywność** alokacji rzadkich zasobów

Nauki o zarządzaniu – zarządzanie można zdefiniować z punktu widzenia tzw. perspektywy zasobowej; zarządzanie polega na takim dobieraniu i koordynowaniu wykorzystania rzadkich zasobów, aby możliwe było osiągnięcie celów organizacji, do których należy m. in. **efektywność**

Finanse – będące dobrem rzadkim (ograniczonym) zasoby finansowe alokowane są pomiędzy różne możliwości inwestowania, które mają przynosić właścicielowi środków pożytki; liczy się **efektywność** inwestowania

Towaroznawstwo – przyrodniczo-techniczne podstawy **efektywności**; jak efektywność uwarunkowana jest czynnikami fizycznymi, chemicznymi, biologicznymi itp.?

Co to są nauki ekonomiczne?

Od 1 października 2018 roku – dziedzina nauk społecznych (jedna z ośmiu dziedzin) – Konstytucja dla Nauki

dwie dyscypliny „ekonomiczne” w ramach jedenastu dyscyplin w dziedzinie nauk społecznych:

Ekonomia i finanse

Nauki o zarządzaniu i jakości

dodatkowo:

Geografia społeczno-ekonomiczna i gospodarka przestrzenna

Zespół Nauk Społecznych Rady Doskonałości Naukowej

— *Co to jest fascynacja?*

Fascynacja to «silne zainteresowanie się czymś lub kimś» - definicja ze słownika języka polskiego

Synonimy terminu fascynacja:

- ▶ przygoda ▶ zafascynowanie ▶ zauroczenie
- ▶ oczarowanie ▶ urzeczenie ▶ olśnienie

— *Dlaczego nauki ekonomiczne są dla mnie fascynujące?*

Nauki ekonomiczne – 5x2P

- 2P – **pozytywne jak nauki przyrodnicze**
- 2P – **płodne poznawczo**
- 2P – **praktycznie przydatne**
- 2P – **pozytywnie posępne**
- 2P – **pięknie piękne**

Nauki ekonomiczne to dla mnie praca i pasja zarazem – **Konfucjusz** („Wybierz sobie zawód, który lubisz, a całe życie nie będziesz musiał pracować”)

Nauki ekonomiczne są (mogą być?) pozytywne jak nauki przyrodnicze

- Przez „naukę pozytywną” **Friedman** rozumie „naukę wolną od sądów wartościujących”
- Za **Keynesem**: NE zajmują się „tym, co jest”, a nie „tym, co powinno być”
- NE pozytywne są lub mogą być, nauką „obiektywną” w dokładnie takim samym sensie jak wszystkie inne nauki przyrodnicze

Założenia filozoficzne badań ekonomicznych

– realizm filozoficzny – sprzyja pierwszemu 2P
(pozytywny jak nauki przyrodnicze)

- **Realność zewnętrznego świata**, niezależność obserwowalnego świata od poznającego podmiotu
- **Wielowarstwowa struktura rzeczywistości** – hierarchiczna budowa Wszechświata, jednostki/poziomy analizy
- **Poznawalność świata** – świat daje się poznać, poznanie jest stopniowalne; możliwy jest postęp w badaniach

Nauki ekonomiczne są płodne poznawczo

- Nauki ekonomiczne spełniają rolę **poznawczą** **czyli opisowo-wyjaśniającą (jak było/jest?)**
- Dobra teoria trafnie objaśnia rzeczywistość i jako taka potencjalnie stwarza szanse do owocnego jej wykorzystania w praktyce
- Różnorodność (nie jeden model w sensie **Rodrika**, ale wiele modeli – wielomodelowość), wieloparadygmatowość, interdyscyplinarność

Nauki ekonomiczne są płodne poznawczo

- Nauki ekonomiczne pełniąc funkcję poznawczą posługują się modelowaniem poznawanej rzeczywistości, która jest złożona, kompleksowa, a w procesie poznania jest upraszczana, redukowana
- Cechą nauk społecznych jest równoległe funkcjonowanie wielu modeli, paradygmatów, odnośnie do przydatności których prowadzony jest nieustanny spór

Nauki ekonomiczne są płodne poznawczo

- Przykład z zakresu moich zainteresowań – co to jest Korporacja Transnarodowa? A beauty or a beast? Piękno czy bestia? **Mats Forsgren**
- Wiele tradycji badawczych, wiele ścierających się interpretacji:
 - Opowieść o **monoplu i sile rynkowej** (**Hymer** i następcy)
 - Opowieść o **efektywności kosztowej** (teoria internalizacji) i minimalizacji kosztów transakcyjnych (**Buckley i Casson, Rugman, Hennart**)
 - Opowieść o **tworzeniu wartości** – firma jako miejsce tworzenia zdolności i kompetencji do tworzenia wartości (**Teece, Prahalad & Hamel, Cantwell, Kogut & Zander**)
 - Opowieść o **dopasowaniu strategicznym firmy i otoczenia** (rynku) – teoria sytuacyjna (**Stropford & Wells, Bartlett @ Ghoshal, Egelhoff, Hedlund**)
 - Opowieść o **relacjach biznesowych pomiędzy uczestnikami życia gospodarczego i funkcjonowaniu sieci**, udział w których jest determinantą efektywności (**Johanson & Vahlne, Håkanson, Forsgren & Johanson**)
 - Opowieść o **legitymizacji i władzy** – rola KT w otoczeniu politycznym, KT jako aktor polityczny (**Perrow, Gebert Persson, Kostova, Engwall**)

Praktyczna przydatność nauk ekonomicznych

Prawidłowe rozpoznanie mechanizmów rządzących rzeczywistością może:

- **dawać asumpt do budowania zaleceń, jak należy kształtować rzeczywistość (jak być powinno?)**
- **i/lub pozwalać budować prognozy na przyszłość (jak prawdopodobnie będzie?)**

Praktyczna przydatność nauk ekonomicznych

- Społeczeństwo jako najważniejszy „interesariusz” nauk ekonomicznych nie interesuje się procesem poznania, teorią, lecz praktycznym jej wykorzystaniem
- Nauki ekonomiczne w **roli normatywnej** zawierają dwa komponenty – zdefiniowanie celów (wartości, zasad), do których należy zmierzać w działaniach gospodarczych oraz wykorzystanie dostępnej wiedzy opisowo-wyjaśniającej do osiągnięcia tych celów. Cele to wybory społeczne i polityczne
- W pełnieniu roli normatywnej nauki ekonomiczne są więc tylko w części „naukowe”
- Podobnie jest z **rolą prognostyczną** nauk ekonomicznych

Praktyczna przydatność nauk ekonomicznych

- **Cele to wybory społeczne i polityczne** – są one w zasadzie poza zakresem zainteresowań nauk ekonomicznych w tym sensie, że ich wybór ma oczywiście uwarunkowania i konsekwencje ekonomiczne, ale to nie ekonomiści podejmują decyzje co do celów
- **Przykład I** – Jak poprawiać poziom życia w województwie warmińsko-mazurskim? w co inwestować na poziomie województwa? czy wybudować w Olsztynie szpital czy obwodnicę?
- **Przykład II** – Jak poprawić poziom życia w gminie Sorkwity? wybudować szkołę czy dom kultury?
- **Przykład III** – Jak zwiększyć satysfakcję z życia Jana Nowaka? kupić samochód, zrobić remont domu czy sfinansować edukację dziecka?
- **Rola ekonomisty** – ile wyniosą nakłady? jakie mogą być źródła ich finansowania? ile będą wynosić spodziewane koszty eksploatacji? z czego będą pokrywane koszty w horyzoncie wieloletnim?

Nauki ekonomiczne są płodne poznawczo i praktycznie przydatne

- Oczekiwania stawiane przed naukami ekonomicznymi zarówno przez społeczeństwo, jak i przez niektórych ich przedstawicieli są często nadmierne i co najmniej po części wynikają z niezrozumienia roli i tym samym możliwości oraz ograniczeń nauk ekonomicznych
- Ograniczone zdolności do wyjaśniania i niedoskonałe możliwości predykcyjne. **Blaug**: teoria grawitacji **Newtona**, teoria ewolucji **Darwina**, psychologia głębi **Freuda**, teoria samobójstwa **Durkheima** też mają ograniczenia. **Kompleksy nauk ekonomicznych częściowo nieuzasadnione**: inne przypadki – meteorologia, medycyna, geologia/geofizyka

Pozytywna posępnosć nauk ekonomicznych

- **Posępnosć** nauk ekonomicznych – **Carlyle, Arrow, Wilkin**: zasoby, jakimi dysponują ludzie, są rzadkie i nie wszystko daje się zrobić od razu
- **Posępnosć** jako słabość, która *de facto* jest silną stroną – nauki ekonomiczne poprzez główny przedmiot swoich zainteresowań, czyli efektywność, nadają ludzkim zachowaniom **wymiar racjonalny**, co nie wiąże się wcale z nieuzasadnionym uświadamianiem ograniczoności zasobów, ale prowadzi do ustalenia hierarchii zaspokajania (nieograniczonych) ludzkich potrzeb przy wykorzystaniu rzadkich środków. Pokazują to w uproszczeniu trzy przykłady z poprzedniego slajdu
- Nauki ekonomiczne są przydatne i pożyteczne, gdyż ich rolą (funkcją) pełnioną w społeczeństwie jest przyczynianie się do **racjonalizacji** gospodarczych zachowań człowieka, dzięki czemu sprawiają, że możliwy i realny staje się wyższy poziom dobrobytu

Nauki ekonomiczne są pięknie piękne☺

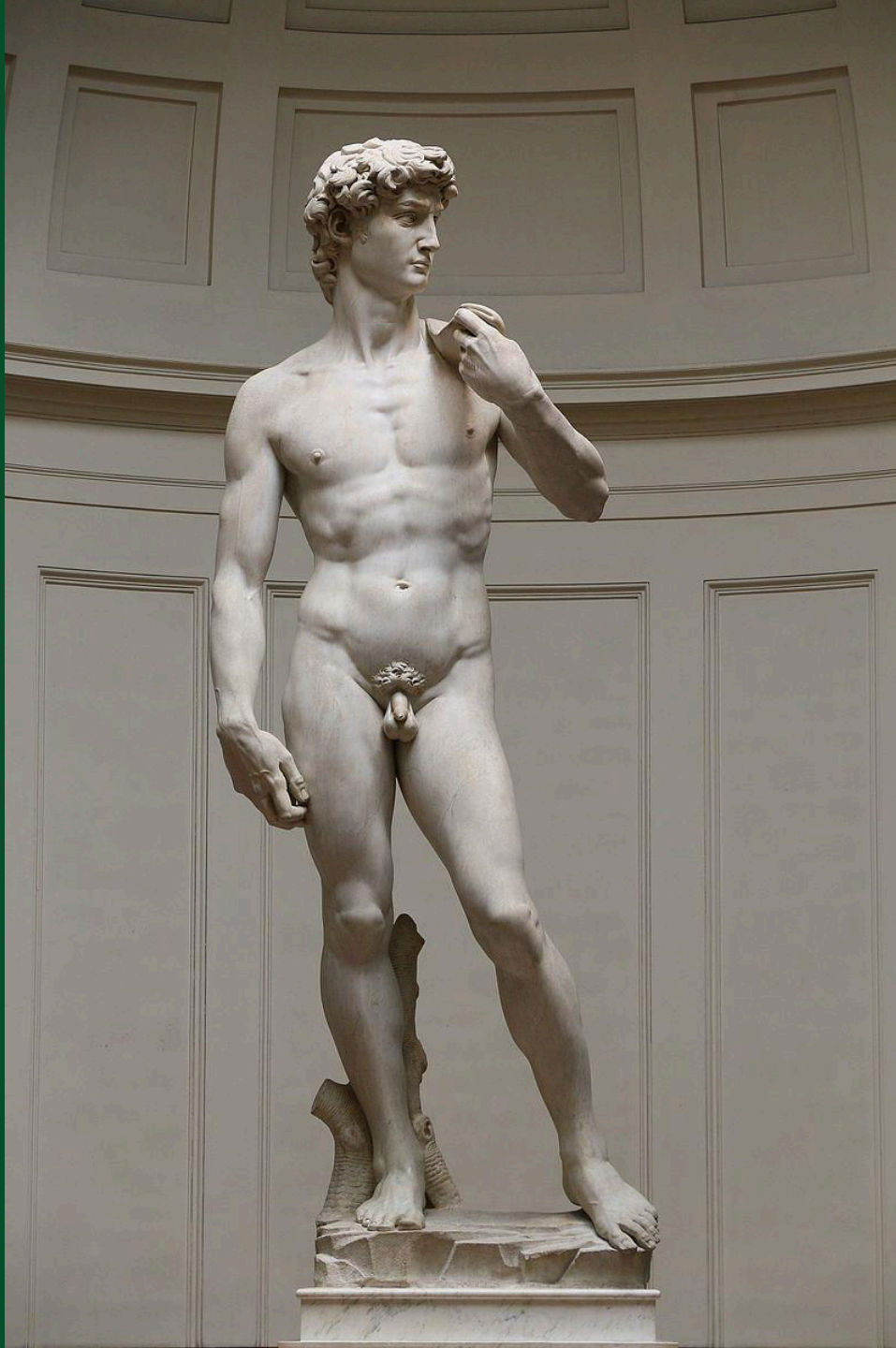
Rozróżnienie piękna apollińskiego i dionizyjskiego

- **Friedrich Nietzsche** – podział kultury na apollińską i dionizyjską
- **Piękno apollińskie** – **Platon** – harmonia i proporcja, wartość autonomiczna, byt idealny, istnieje niezależnie od swej podstawy fizycznej czy zmysłowej
- **Piękno dionizyjskie** – jest inne, jest też radosne, ale i często bolesne, a ponadto może być antytetyczne wobec rozumu, nierzadko pełne bólu, szaleństwa i opętania; piękno apollińskie to zasłona piękna dionizyjskiego

Przykład piękna apollińskiego:
„Dyskopol” – rzeźba Myrona
V w p.n.e.

Przykład piękna apollińskiego:
„Dawid” Michała Anioła
1501-1504
Galleria dell'Accademia,
Via Ricasoli, Florencja, Włochy

Przykład
piękna dionizyjskiego:
„Bachus”, Peter Paul Rubens ok. 1638–1640
Hermitage Museum, Sankt Petersburg

Przykład piękna dionizyjskiego:
„Triumfalny orszak Bachusa”
Marten van Heemskerck, 1536-1537
Muzeum Historii Sztuki Austria

Nauki ekonomiczne są pięknie piękne☺

Piękno w ujęciu Władysława Tatarkiewicza

- Piękno polega na mierze, proporcji, liczbie, układzie i stosunku części – długa tradycja rozumienia piękna – piękno formy zawładnęło nazwą piękna
- Definicja piękna – pięknem jest to, co oglądamy, słuchamy, czy wyobrażamy sobie z upodobaniem i uznaniem
- Teoria piękna – różne odmiany, rodzaje, modyfikacje, kategorie, kryteria piękna: wdzięk, subtelność, odpowiedniość do celu, wzniosłość, barwność, malowniczość
- Piękno *stricto sensu* (piękno formy) jest odmianą, kategorią czyli szczególnym przypadkiem piękna *sensu largo*
- Szkoda, że **Nietzsche** nie znał propozycji definicyjnych **Tatarkiewicza**, które wydają się być bardziej przekonujące

Co może powstrzymywać nas przed fascynacją naukami ekonomicznymi?

Lista słabych stron („grzechów”) nauk ekonomicznych:

- ✓ **Nierealistyczność przyjmowanych założeń – stereotyp *homo oeconomicus* i założenie o dążeniu ludzi do maksymalizacji użyteczności oraz założenie o maksymalizacji zysków przez przedsiębiorstwa**
- ✓ **Aksjomatyzacja i oderwanie od życia – idące często w parze z zaawansowanym instrumentarium ilościowym**
- ✓ **Imperializm ekonomiczny – zdominowanie przez ekonomię obszaru badawczego nauk społecznych. Becker: podejście ekonomiczne jako metoda analizy, a nie zbiór założeń behawioralnych**
- ✓ **Ograniczone możliwości predykcyjne**

X Kongres Ekonomistów Polskich

Warszawa, 28-29 listopada 2019 **Ekonomiści dla rozwoju**

Cztery bloki tematyczne (<https://kongresekonomistow.pl/materialy-kongresowe>):

I. Jednorodność czy pluralizm? Stan i perspektywy rozwoju nauk ekonomicznych z uwzględnieniem miejsca ekonomii polskiej na tle ekonomii światowej (również wątki metaekonomiczne w tym metodologiczna refleksja nad ekonomią)

II. Sfera realna gospodarki szanse, zagrożenia i wyzwania związane z obiektywnymi trendami technologicznymi, społecznymi, politycznymi, demograficznymi, konsumpcyjnymi

III. Sfera regulacji gospodarki rola instytucji, rola państwa, polityka gospodarcza ze szczególnym uwzględnieniem stabilizacji makroekonomicznej, rola organizacji ponadnarodowych, samorząd gospodarczy, pracowniczy i zawodowy, efektywność mikroekonomiczna

IV. Kultura i edukacja ekonomiczna

Dziękuję za uwagę

UNIWERSYTET EKONOMICZNY
W POZNANIU

